

РЕЦЕНЗИЯ

**от доц. доц. д-р Гена Георгиева Грънчарова, дм,
катедра „Общественоздравни науки“, ФОЗ, МУ-Плевен**

**по конкурса за доцент по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията” (шифър 03.01.53) за
нуждите на катедра „Общественоздравни науки” към Факултет „Об-
ществено здраве” на МУ-Плевен (обявен в ДВ, бр. 86/06.11.2015 г.)**

В обявения конкурс участва една кандидат – **д-р Мариела Стефанова Камбурова**, доктор по медицина, главен асистент в катедра „Обществе-
ноздравни науки” при ФОЗ на МУ-Плевен.

Със Заповед № 146/02.02.2016 г. на Ректора на МУ - Плевен проф. д-р
Славчо Томов, д.м.н., и Решение на Академичния съвет (Протокол
№28/01.02.2016 г.) съм избрана за член на Научното жури. На първото
неприсъствено заседание на Научното жури съм определена за Председа-
тел и за рецензент по настоящия конкурс.

Кандидатката гл. ас. д-р Мариела Стефанова Камбурова, д.м., е предс-
тавила изряден комплект документи, съответстващ на изискванията на
ЗРАСРБ и Правилника на МУ-Плевен за развитие на академичния състав.

1. БИОГРАФИЧНИ ДАННИ И КАРИЕРНО РАЗВИТИЕ

Д-р Мариела Стефанова Камбурова е родена през 1970 г. в гр. Видин.

Завършва средно образование през 1989 г. в Институт за подготовка
на здравни кадри „Д-р Пейо Бешев“ гр. Плевен, специалност „медицинска
сестра – детски профил“, с отличен успех и златен медал. През 1995 г. за-
вършва медицина във ВМИ- Плевен с отличен успех.

Трудовата си кариера д-р Камбурова започва през 1996 г. като за-
веждащ здравна служба в с. Шипково, област Ловеч. През периода 1997-
1998 г. специализира „Педиатрия“ в Клиниката по педиатрия в Универси-
тетска болница – Плевен.

От м. септ. 1998 г. е избрана за асистент в катедра „Социална медицина и здравен мениджмънт“ за нуждите на преподаването в специалността „Управление на здравните грижи“, а от 2003 г. е старши асистент. През 2005 г. след създаването на Факултет „Обществено здраве“ преминава в катедра „Социална и превантивна медицина“ за нуждите на преподаването по социална медицина. От 2007 г. е главен асистент в катедра „Социална медицина“, понастоящем катедра „Общественоздравни науки“.

През 2002 г. придобива специалност по „Социална медицина и здравен мениджмънт“. През 2003 г. завършва втора магистратура по „Здравен мениджмънт“ във ВМИ – Плевен. От 2015 г. е зачислена за втора специалност по „Икономика на здравеопазването“.

В периода 2012-2014 г. д-р Камбурова е докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Социална и превантивна медицина“. През м. април 2014 г. защитава дисертационен труд на тема „Рискови фактори за раждане на недоносени деца и влиянието им върху здравните и социалните потребности при развитието на децата до 3-годишна възраст“ и придобива образователна и научна степен „Доктор“ по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“.

Преподавателската ѝ дейност е свързана с провеждане на учебно-практически занятия по Социална медицина при студенти по медицина (българоезично и англоезично обучение); участие в лекционни курсове по Социална медицина, Медицинска социология и Епидемиология на здравето в бакалавърските и магистърски специалности на Факултет „Обществено здраве“, Факултет „Здравни грижи“ и Медицински колеж; участвала е в разработване на учебни и изпитни материали по „Епидемиология на здравето“ за специалността „Обществено здраве и здравен мениджмънт“ в рамките на проект за въвеждане на дистанционно обучение и др. Била е академичен наставник по проект BG051PO001 „Студентски практики“ в периода 2013-2014 г.

Научните интереси на д-р Камбурова са в областта на медико-социалните проблеми на здравето на децата и жените, демографските проблеми и социалнозначимите заболявания, организация на здравеопазването и здравните грижи и др.

Участвала е в 35 различни по тематика и продължителност квалификационни курсове, обучения и работни срещи у нас и в чужбина, сред които по-значими са: специализация за медицински сестри в общественото здравеопазване в Белгия и Франция (2000); участие в международен курс по линия на Американско-австрийската фондация и Институт „Отворено общество“ в Залцбург по проблемите на семейната медицина (2009); обучение за експерт по оценка и акредитация на лечебни заведения за болнична помощ и диагностично-консултативни центрове; курсове по основи на педагогиката и актуални проблеми на медицинската педагогика, методология на научно-изследователската работа и др.

Гл. ас. д-р Мариела Камбунова е участвала в пет образователни проекта (вкл. и в разработване на материали за дистанционно обучение) и понастоящем е включена в научен проект „Условия и предпоставки за промоция на здравето на работното място“.

Членува в редица национални и международни организации: индивидуален член е на БЛС, СУБ, Българско сдружение по превантивна медицина, Българска асоциация по общественото здраве, Европейска асоциация по общественото здраве (EUPHA), Балкански медицински съюз. Чрез Факултет „Обществено здраве“ е член на ASPHER (Асоциация на училищата по общественото здраве в Европейския регион) и ЕНМА (Европейска асоциация по здравен мениджмънт).

Има добра компютърна грамотност и езикова подготовка по английски език, подкрепена със сертификат от училища „Европа“ и сертификат от НБУ за специализиран английски език за медицинска терминология.

2. ОЦЕНКА НА НАУЧНАТА ДЕЙНОСТ НА КАНДИДАТКАТА

2.1. Общо описание на представените научни трудове

Д-р Мариела Камбунова участва в настоящия конкурс със **142** заглавия, групирани както следва:

- **Автореферат;**
- **Статии в научни списания – 32:**
 - 4 - в чужбина;
 - 28 - в България;

- Публикации (в пълен текст с книгопис и резюме) в рецензирани сборници на научни звена или от научни прояви – 25;
 - 6 - в чужбина;
 - 19 - в България;
- Участие в ръководство за специализация на мед. сестри – 1;
- Участия в научни форуми с публикувани резюмета – 83;
 - 18 - в чужбина, от които 6 са с публикувани резюмета в *European Journal of Public Health* с импакт-фактор;
 - 65 - в България.

Следователно, от представените общо 142 заглавия, броят на реалните публикации е 59 (вкл. и автореферата).

2.2. Характеристика на реалните научни публикации

А. По място на кандидатката в публикациите:

	брой	%
Самостоятелен автор	7	11,9
Първи автор	26	33,1
Втори автор	7	11,9
Трети и следващ автор	19	32,1
ОБЩО	59	100,0

От посочените данни следва, че д-р Камбурова е самостоятелен и първи автор в 45% от реалните публикации, което доказва нейния значителен личен принос. Тя е втори автор в 11,9% от реалните публикации и в 32,1% - трети и следващ автор

Б. По място на отпечатване на реалните публикации

Три от 4-те отпечатани статии са интердисциплинарни научни списания в чужбина (on-line) и една статия – в *South Eastern European Journal of Public Health*, специализирано издание на Форума по общественото здраве за Югоизточна Европа (FPH-SEE), което е с високи изисквания към авторите.

Четири от 6-те пълнотекстови доклади в чужбина са отпечатани в материали от научни форуми в областта на общественото здраве и здравните

науки. Останалите 2 пълнотекстови доклада са в електронно издание на интердисциплинарна конференция в Словакия.

Публикациите на български език са в авторитетни научни медицински списания (Акушерство и гинекология - 2 броя, Здравни грижи - 2 броя, Здравна политика и мениджмънт - 2 броя, Здравна икономика и мениджмънт - 2 броя, Социална медицина, Обща медицина и др.). Пет пълнотекстови публикации са отпечатани в материалите от Юбилейната научна конференция на ФОЗ-Плевен „Здравеопазването през 21-ви век – реалности и перспективи“ с международно участие. Не малък брой са публикациите в широкопрофилни издания като изданието на СУБ-Стара Загора (8 пълнотекстови материала) и др.

В. По времево разпределение

От 59-те реални публикации преди защитата на докторската дисертация са реализирани 33 (55,9%) и 26 (44,1%) са след защитата. Четирите статии и 4 от пълнотекстовите доклади в чужбина са публикувани след защитата на дисертационния труд.

2.3. Оценка на реалните публикации

Научните трудове на д-р Мариела Камбурова могат да се обобщят в **четири тематични направления**, които са свързани пряко с насочеността на конкурса:

- **Проблеми на общественото здраве;**
- **Профилактика и промоция на здравето;**
- **Управление и организация на здравеопазването;**
- **Проблеми на медицинско образование,**

В първото тематично направление са обособени 2 групи публикации: изследвания върху медико-социални проблеми при приоритетни групи от населението и изследвания върху популационното здраве. Тук се отнасят най-голям брой реални публикации (25 от общо 59), които характеризират най-добре представят творческия портрет на кандидатката.

Проведените от д-р Камбурова комплексни изследвания върху **медико-социалните проблеми и потреблението на здравни услуги при децата** съдържат съществени теоретични и приложни приноси:

- Проведено е оригинално, първо по рода си у нас комплексно проучване, съчетаващо два типа епидемиологични наблюдения - „случай-контрола“ с обхващане на 42 рискови фактори за раждане на недоносени деца и проспективно кохортно проучване за проследяване развитието на недоносените и доносни деца от раждането до 3-годишна възраст, което дава възможност да се установи влиянието на недоносеността върху физическото и нервно-психическото развитие, здравния статус и потребностите от здравни и социални услуги при двете сравнявани групи.
- Изследвано е влиянието на 40 протективни фактори, намаляващи риска за раждане на недоносено дете и действащи благоприятно върху развитието на недоносените деца през първите 3 години след раждането, като за голяма част от тези фактори е доказано значимо влияние.
- Установено е наличието на висок здравен риск и висока потребност от здравни и социални услуги при недоносените деца и е разработен индекс за оценка на потреблението на пет вида здравни и социални услуги от раждането до 3-годишна възраст при недоносените деца в сравнение с доносни деца.

Освен посоченото основно проучване, в това тематично направление се включват и по-малки по обем проучвания като: проучване на физическата активност сред деца на възраст 3-6 години, посещаващи детски заведения в Плевен и връзката на физическата активност със здравния статус и физическото развитие на децата; проучване на храненето на децата в предучилищна възраст в Плевен и връзката между хранителните навици и здравето на децата и др. В ръководството за специализация на медицински сестри по общественото здраве д-р Камбурова участва с разработка върху физическото, нервно-психическото развитие на децата и храненето им в отделните периоди на детството.

Едновременно с изучаване на медико-социалните проблеми при недоносените деца, съществено място в научната дейност на кандидатката е **отделено на медико-социалните проблеми и организацията на здравната помощ при бременните**. Акцентът в тези изследвания е поставен върху

начина на живот по време на бременността, ролята на ранното обхващане на бременните под наблюдение и редовното провеждане на профилактични консултативни прегледи. Анализирани са обхватът и дейностите по програма „Майчино здравеопазване“ сред жени от град Плевен, при което е установена зависимост между късния обхват и непълното изпълнение на програмата и неблагоприятния изход от бременността.

Проучени са редица важни фактори от семейно-битовата среда на майката и влиянието им върху раждането на недоносено дете. Установен е три пъти по-висок риск за раждане на недоносено дете сред несемейните майки в сравнение със семейните жени и два пъти по-висок дял на непланувана бременност при майките на недоносените в сравнение с доношените деца. Доказано е влиянието на факторите на трудовата заетост и физическото натоварване върху изхода от бременността.

В последните години д-р Камбурова проявява интерес към **медико-социалните проблеми и организацията на здравната помощ при ромското население** и започва работа по изследователски проект в тази насока.

Към изследванията върху популационното здраве се отнасят няколко описателни епидемиологични проучвания върху **демографските характеристики и тенденции в България и Плевенски регион**, в които на базата на официални публикувани статистически данни са извършени задълбочени анализи и са формулирани съществени изводи и прогнози. Интерес представлява проведеното, макар и непредставително, социологическо проучване сред студенти по медицина, в което се установяват положителни нагласи на младите хора за по-голям брой деца като са посочени средно по 2,2 желани деца в бъдещите им семейства.

В тематичното направление **„Профилактика и промоция на здравето“** съществен принос имат няколко публикации, в които д-р Камбурова представя възникването и развитието на **концепцията за четвъртична профилактика** като важен аспект в съвременната медицинска практика. Същността на четвъртичната профилактика е предпазване от „ненужна медицина“ или профилактика на свръхлечението. Този проблем е актуален за нашата страна, както по отношение на първичната помощ, така още повече

за специализираната извънболнична и болнична помощ с оглед на непрекъснато увеличаващия се брой на необоснованите хоспитализации.

В третото тематично направление „Управление и организация на здравеопазването“ попадат ценни публикации с личното участие и принос на д-р Камбурова, посветените на **управлението и организацията на здравните грижи**: проучване на главните препятствия за ефективно управление на времето в работата на ръководните кадри (медицински сестри, акушерки, лаборанти и др.); проучване по литературни данни на световният опит по отношение на значимостта на сестринската документация и анализа на информираността, психологическата нагласа и отношението на действащите медицински сестри към сестринската документация; проучване на опита на европейски страни по приложение на сестринската диагноза като етап от сестринския метод при изработване на индивидуален план за здравни грижи за пациента и др.

Към тематичното направление „Медицинско образование“ се отнасят три реални публикации и няколко съобщения на научни форуми, от които най-значими са: проучване сред студенти по медицина относно необходимостта от усвояване на общи управленски компетенции; три проучвания сред студенти в специалността „Управление на здравните грижи“ относно мотивацията им за обучение, удовлетвореността им от системата за контрол и оценка по време на обучение и проучване на реализацията на дипломираните. Обект на проучване е също дистанционното обучение и приложението на този иновативен метод при студенти от специалност „медицина“ и при обучение по промоция на здравето.

В допълнение към приносите от научната дейност д-р Камбурова е посочила представяне на случай на болно от астма дете, селектиран за презентиране във видеоконферентна връзка и публикуван в медицинска обучителна онлайн библиотека при участието ѝ в едноседмичен международен семинар по Семейна медицина в Залцбург, Австрия през 2008 г., което оценявам положително, макар и да не се отнася към реалните публикации.

В рецензията не разглеждам подробно представяните материали на научни форуми, които не са отпечатвани в пълен текст, макар че те също съдържат интересни идеи, задълбочени анализи и изводи.

Несъмнено положителна оценка заслужават 18-те участия в международни научни форуми и особено 6-те успешно преминали през строгата селекция на научните комитети резюмета за участие в конференциите на Европейската асоциация по общественото здраве през 2014 г. и 2015 г., публикуването на които носи импакт-фактор на кандидатката.

Като цяло участията в научни форми у нас и в чужбина съставляват над 50% от цялостната научна продукция на кандидатката и съдържат сериозен потенциал за увеличаване на научната дейност за сметка на научната активност. Поради това съвсем колегиално и добронамерено препоръчвам в бъдеще да се акцентира повече на реални публикации, особено в чужбина, така че резултатите от научните проучвания на д-р Мариела Камбурова да достигат до широката медицинска научна общност у нас и в чужбина.

2.4. Научни приноси

Представена е добре структурирана подробна справка за научните приноси в отделните тематични направления, с която съм напълно съгласна. В обобщен вид преценката ми за приносите е представени в раздела 2.3 заедно с оценката на реалните публикации.

Гл. ас. д-р Мариела Камбурова има **общ импакт-фактор 15,546** от **шест публикувани резюмета в European Journal of Public Health през 2014 г. и 2015 г.**

2.5. Отражение на научните публикации в нашата и чуждестранната литература

Гл. ас. д-р Мариела Камбурова има **общо 29 цитирания** (26 по цитатна справка от ЦМБ – София, от която кандидатката е изключила самоцитиранията и 3 допълнително открити цитирания). Деветнадесет от общо 29 цитирания са за издаденото през 2001 г. с участието на д-р Камбурова учебно пособие „Обществено здраве. Ръководство за специализация на медицински сестри“, което е доказателство за практическата му стойност.

2.6. Принос в колективните публикации. Както се вижда от общата характеристика на трудовете, гл. ас. д-р Мариела Камбурова е **самостояте-**

лен и първи автор в 45% от реалните публикации и в 11,9% е втори автор. Тези данни убедително доказват нейния личен принос в представеното научно творчество.

III. ОЦЕНКА НА ПЕДАГОГИЧЕСКА ДЕЙНОСТ

Гл. ас. д-р Мариела Камбурова има над 17 години преподавателски стаж в МУ-Плевен като асистент, старши и главен асистент. Участва в преподаването на различни категории обучавани: студенти-медици – българоезично и англоезично обучение, бакалаври и магистри по „Управление на здравните грижи“, бакалаври от специалностите „Медицинска рехабилитация и ерготерапия“, „Опазване и контрол на общественото здраве“, бакалаври от специалностите на Факултет „Здравни грижи“ и професионални бакалаври от специалностите на Медицински колеж - Плевен.

От представеното удостоверение за учебната натовареност през учебните 2012/2013 г., 2013/2014 г. и 2014/2015 г. се вижда, че д-р Камбурова е реализирала общо 2529.8 екв. часа, т.е. средногодишно по 843 екв. ч. което значително превишава утвърдения от АС на МУ-Плевен норматив. Тя е разработила самостоятелно учебни програми и тестове по дисциплината „Социология“ за професионални бакалаври и е участвала активно в подготовката на методични разработки и тестови материали по редица други учебни дисциплини, в които е включена като преподавател.

ЛИЧНИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ

Познавам д-р Мариела Камбурова от самото начало на нейната академична кариера след отличното ѝ представяне на конкурс за асистент по социална медицина. Отличава се с висока интелигентност, творческа амбициозност, внимателно отношение към студентите и колегите, старание и отговорност при изпълнение на задачите си, стремеж към овладяване на новостите и към самоусъвършенстване. Поема с желание нови задачи и се справя добре с различни професионалните предизвикателства. Работи много добре като ментор на ромски студенти.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Гл. ас. д-р Мариела Стефанова Камбурова, доктор по медицина, се представя с достатъчен брой реални публикации, 4 от които в списания в чужбина. Публикациите ѝ обхващат широк кръг проблеми на общественото здраве и управлението на здравеопазването, което е в пълно съответствие с насочеността на конкурса за доцент. Най-силен акцент имат публикациите, свързани със медико-социалните проблеми на детското и майчино здравеопазване, които съдържат и най-значими теоретични и приложни приноси. Кандидатката има значителен опит в преподаването на медико-социалните дисциплини при студенти от всички специалности в Медицински университет-Плевен.

Сравнението с ПРАС в МУ-Плевен показва, че наукометричните показатели на гл. ас. д-р Мариела Камбурова превишават изискванията за заемане на академичната длъжност „Доцент“:

Критерии	Изисквания на ПРАС на МУ-Плевен	Наукометрични показатели на д-р Камбурова
Общ брой публикации	25	59
В т.ч. в международни списания	3	4
Самостоятелен или първи автор	10	33
Импакт фактор	>5	15,546
Цитирания	10	29

Това ми дава основание напълно убедено да предложа на почитаемото Научно жури да избере **гл. ас. д-р МАРИЕЛА СТЕФАНОВА КАМБУРОВА**, доктор по медицина, за доцент по научната специалност 03.01.53 „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията” за нуждите на катедра „Общественоздравни науки” към Факултет „Обществено здраве” на Медицински университет - Плевен.

31 март 2016 г.

Рецензент:


(доц. д-р Гена Грънчарова, дм)